

ΔΙΚΑΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ: ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΣΥΝΑΡΜΟΓΗ – ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ C-21/23 (LINDENAROTHEKE) ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΔΕΕ)

Θεόδωρος Ρέντζιος

Υπ. Δρ Δικαίου & Βιοηθικής,
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Υπότροφος Ernst & Young
Greece

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά την έναρξη ισχύος του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 (ΓΚΠ-Δ)¹, ο διάλογος μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του ΔΕΕ σχετικά με το δίκαιο προστασίας δεδομένων έχει ενισχυθεί. Αυτό αποτυπώνεται στην αύξηση των προδικαστικών ερωτημάτων από τη μεριά των πρώτων, τα οποία ζητούν διευκρινίσεις σε βασικές έννοιες, όπως ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι νόμιμοι λόγοι επεξεργασίας². Κατά την ερμηνεία των εν λόγω ζητημάτων, η πάγια νομολογία του ΔΕΕ δίνει προτεραιότητα στα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων έναντι των συμφερόντων των υπευθύνων επεξεργασίας³, υιοθετώντας μια τελεολογική προσέγγιση που υπογραμμίζει τον

¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

² Βλ. S. Lindroos-Hovinheimo, *Who Controls our Data? The Legal Reasoning of the European Court of Justice in Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein and Tietosuojavaltuutettu v. Jehovan todistajat*, Information and Communications Technology Law 2019, σελ. 226.

³ Βλ. M. Tzanou, *Data Protection as a Fundamental Right Next to Privacy? Reconstructing a not so New Right*, International Data Privacy Law 2013, σελ. 94.

πρωταρχικό στόχο του ΓΚΠΔ να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας των υποκειμένων όσον αφορά την επεξεργασία των δεδομένων τους⁴. Η απόφαση *Lindenapotheker*, η οποία εκδόθηκε από το τμήμα μείζονος σύνθεσης στις 4 Οκτωβρίου 2024, αποτελεί ορόσημο, καθότι ενισχύει το υψηλό επίπεδο προστασίας που παρέχεται στα υποκείμενα των δεδομένων με την ενσωμάτωση των εγγυήσεων του ΓΚΠΔ –ιδίως εκείνων του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ– σε εκείνες που θεσπίζονται από άλλους τομείς του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου.

Ι. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

Η αίτηση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής απόφασης προέκυψε από διαφορά που ήχθη ενώπιόν του σχετικά με την πώληση μέσω διαδικτύου μη συνταγογραφούμενων φαρμάκων. Ο DR, ο οποίος εκμεταλλεύεται ένα φαρμακείο, άσκησε αγωγή κατά του ανταγωνιστή του ND, ο οποίος εκμεταλλεύεται επίσης φαρμακείο υπό την εμπορική ονομασία «Lindenapotheker», επειδή ο τελευταίος εμπορεύεται, από το 2017, μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας «Amazon-Marketplace» (στο εξής: Amazon), φάρμακα τα οποία πρέπει να διατίθενται αποκλειστικά από φαρμακεία, κατά φερόμενη παράβαση του άρθρου 9 ΓΚΠΔ σχετικά με την επεξεργασία «ειδικών κατηγοριών δεδομένων», συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων υγείας. Κατά την υποβολή παραγγελιών, οι χρήστες της πλατφόρμας έπρεπε να παρέχουν διάφορες πληροφορίες (π.χ. το ονοματεπώνυμό τους, τη διεύθυνση παράδοσης, καθώς και πληροφορίες που απαιτούνται για την εξατομίκευση των φαρμάκων) χωρίς να τους ζητηθεί ρητή συγκατάθεση. Σύμφωνα με τον DR, αυτή η μορφή εμπορίας αποτελούσε αθέμιτη εμπορική πρακτική, σύμφωνα με το άρθρο 3α του γερμανικού νόμου περί αθέμιτου ανταγωνισμού (εφεξής: UWG), το οποίο ορίζει ότι «αθέμιτα ενεργεί όποιος παραβαίνει διάταξη του νόμου η οποία έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, να ρυθμίσει τη συναλλακτική συμπεριφορά προς το συμφέρον των συναλλασσομένων στη σχετική αγορά και η παράβαση είναι ικανή να βλάψει σημαντικά τα συμφέροντα των καταναλωτών, άλλων φορέων της αγοράς ή των ανταγωνιστών⁵».

Θεωρώντας ότι οι διατάξεις του ΓΚΠΔ μπορούν να θεωρηθούν «κανόνες συναλλακτικής συμπεριφοράς» κατά το άρθρο 3α του UWG, ο DR υποστήριξε ότι η ηλεκτρονική πώληση φαρμάκων που διατίθενται μόνο μέσω φαρμακείου συνιστά αθέμιτη εμπορική πρακτική λόγω μη συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του άρθρου 9 ΓΚΠΔ σχετικά με την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων⁶. Έτσι, άσκησε αγωγή κατά του ND σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 3 σημ. 1 UWG, ισχυριζόμενος ότι οι ενέργειες του τελευταίου παραβίαζαν τον ΓΚΠΔ. Η αγωγή του DR έγινε

⁴ Σχετικά με την εκτεταμένη χρήση της τεχνολογικής ερμηνείας από το ΔΕΕ βλ. σχετικά Μ. Τζανου, *Balancing Fundamental Rights: United in Diversity? Some Reflections on the Recent Case Law of the European Court of Justice on Data Protection*, Croatian Yearbook of European Law and Policy 53/2010, σελ. 59-60· S. Gutwirth/Y. Poullet/P. Hert/C. Terwangne/S. Nouwt (Eds), *Reinventing Data Protection*, Springer, 2009· P. Kuch, *Teleology: The Missing Piece to Solving the GDPR Puzzle*, Journal of Data Protection and Privacy 28/2021, σελ. 30-31.

⁵ Άρθρο 3α του γερμανικού νόμου περί αθέμιτου ανταγωνισμού (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb), της 3ης Ιουλίου 2004 (BGB1. 2004 I, p. 1414).

⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 9 ΓΚΠΔ, η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων απαγορεύεται γενικά, εκτός εάν πληρούται μία από τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στο δεύτερο εδάφιο της εν λόγω διάταξης (π.χ. ρητή συγκατάθεση).

δεκτή τόσο σε πρώτο βαθμό από το πρωτοδικείο Dessau-Roßlau όσο και σε δεύτερο βαθμό, από το εφετείο Naumburg, το οποίο έκρινε ότι η εμπορία μέσω της Amazon φαρμάκων τα οποία πρέπει να διατίθενται αποκλειστικώς από φαρμακεία συνιστά πρακτική αθέμιτη και, ως εκ τούτου, παράνομη, δυνάμει του άρθρου 3 παρ. 1 UWG, καθώς συνεπάγεται επεξεργασία δεδομένων που αφορούν την υγεία, η οποία απαγορεύεται δυνάμει του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, ελλείψει ρητής συγκατάθεσης των πελατών που αγοράζουν τα φάρμακα, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. α' ΓΚΠΔ. Ακολούθως, ο ND άσκησε αναίρεση ενώπιον του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (Bundesgerichtshof).

II. ΤΟ ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΟΥ ΔΕΕ

Κληθέν να αποφανθεί επί της διαφοράς, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο σημείωσε ότι σε εθνικό επίπεδο έχουν δοθεί αποκλίνουσες απαντήσεις σχετικά τόσο με τη νομιμοποίηση των ανταγωνιστών να ασκούν αγωγές με βάση αθέμιτες εμπορικές πρακτικές για παραβιάσεις του ΓΚΠΔ, όσο και με την ερμηνεία των δεδομένων υγείας ως «ειδικών κατηγοριών» που καθιερώνει ο ΓΚΠΔ. Ως εκ τούτου, υπέβαλε τα ακόλουθα δύο προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ: *Πρώτον*, αντιτίθενται οι ρυθμίσεις του κεφαλαίου VIII του ΓΚΠΔ προς εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες –πέραν των εξουσιών παρεμβάσεως των αρμοδίων για την παρακολούθηση και τη διασφάλιση της εφαρμογής του κανονισμού εποπτικών αρχών και πέραν των δυνατοτήτων έννομης προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων– αναγνωρίζουν σε ανταγωνιστές, στην περίπτωση παραβάσεων του εν λόγω κανονισμού, ενεργητική νομιμοποίηση προς άσκηση αγωγής κατά του παραβάτη ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων επί τη βάσει της απαγορεύσεως των αθεμίτων εμπορικών πρακτικών; *Δεύτερον*, αποτελούν τα δεδομένα τα οποία οι πελάτες φαρμακοποιού, ο οποίος εμφανίζεται ως πωλητής σε διαδικτυακή πλατφόρμα πωλήσεων, εισάγουν στην πλατφόρμα αυτή, κατά την παραγγελία φαρμάκων που διατίθενται μεν αποκλειστικά από φαρμακεία, πλην όμως δεν απαιτούν ιατρική συνταγή (όνομα του πελάτη, διεύθυνση παραδόσεως και πληροφορίες αναγκαίες για την εξατομίκευση του παραγγελλέντος φαρμάκου που διατίθεται αποκλειστικά από φαρμακεία), δεδομένα που αφορούν την υγεία κατά την έννοια του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ;

1. Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΝΟΜΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΓΚΠΔ

Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα ζητά από το ΔΕΕ να προσδιορίσει αν τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται στα άρθρα 77-79 ΓΚΠΔ είναι εξαντλητικά⁷. Ειδικότερα, το ΔΕΕ κλήθηκε να εκτιμήσει αν το εθνικό δίκαιο επιτρέπει σε έναν ανταγωνιστή να ασκήσει αγωγή βάσει της απαγόρευσης των αθεμίτων εμπορικών πρακτικών για εικαζόμενες παραβιάσεις του ΓΚΠΔ από άλλη

⁷ Οι εν λόγω διατάξεις παρέχουν στα υποκείμενα των δεδομένων το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας ενώπιον εποπτικής αρχής (άρθρο 77 ΓΚΠΔ) ή το δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προσφυγής κατά αρχής ελέγχου (άρθρο 78 ΓΚΠΔ) ή υπευθύνου επεξεργασίας/εκτελούντος την επεξεργασία (άρθρο 79 ΓΚΠΔ). Μεταξύ των μέσων έννομης προστασίας που προβλέπονται στο κεφάλαιο VIII του ΓΚΠΔ παρέχεται επίσης η δυνατότητα στα υποκείμενα των δεδομένων να υποβάλουν αγωγή αποζημίωσης (άρθρο 82 ΓΚΠΔ), καθώς και να αναθέσουν σε μη κερδοσκοπικό φορέα, οργάνωση ή ένωση να υποβάλει καταγγελία ή να ασκήσει, εξ ονόματός τους, τα δικαιώματα που παρέχει ο ΓΚΠΔ (άρθρο 80 παρ. 1 ΓΚΠΔ).

επιχείρηση. Πράγματι, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο σημείωσε ότι, μολονότι τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται στο κεφάλαιο VIII του ΓΚΠΔ δεν παρέχουν ρητά στους ανταγωνιστές το δικαίωμα να ασκούν αγωγές βάσει του δικαίου ανταγωνισμού όταν οι παραβιάσεις του ΓΚΠΔ συνιστούν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, εντούτοις δεν αποκλείεται αυτή τη δυνατότητα.

Αντιμετωπίζοντας το ζήτημα αυτό, το ΔΕΕ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα μέσα έννομης προστασίας του ΓΚΠΔ δεν είναι εξαντλητικά. Ο ισχυρισμός αυτός βασίζεται σε τρία επιχειρήματα: Πρώτον, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι ο ΓΚΠΔ δεν αποκλείει το σχετικό δικαίωμα του ανταγωνιστή, καθώς τα μέσα έννομης προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων νοούνται «με την επιφύλαξη» κάθε άλλης διοικητικής, δικαστικής ή εξωδικαστικής προσφυγής⁸. Δεύτερον, το ΔΕΕ επισημαίνει ότι η απουσία διατάξεων στο κεφάλαιο VIII του ΓΚΠΔ, οι οποίες να προβλέπουν ότι οι ανταγωνιστές μιας επιχείρησης, η οποία φέρεται ότι παρέβη τις εν λόγω ουσιαστικές διατάξεις, μπορούν να ασκήσουν αγωγή με αίτημα την παύση της παράβασης αυτής, εξηγείται από το γεγονός ότι μόνον τα υποκείμενα των δεδομένων, και όχι οι ανταγωνιστές της επιχείρησης, είναι αποδέκτες της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα την οποία εγγυάται ο κανονισμός αυτός⁹. Τούτου λεχθέντος, μολονότι η παράβαση των εν λόγω ουσιαστικών διατάξεων είναι ικανή να επηρεάσει πρωτίστως τα πρόσωπα τα οποία αφορούν τα επίμαχα δεδομένα, μπορεί επίσης να θίξει τρίτους, όπερ καταδεικνύεται από το γεγονός ότι το άρθρο 82 παρ. 1 ΓΚΠΔ προβλέπει δικαίωμα αποζημίωσης για «κάθε πρόσωπο το οποίο υπέστη υλική ή μη υλική ζημία ως αποτέλεσμα παραβίασης του [κανονισμού αυτού]».

Εν συνεχεία, επικαλούμενο προηγούμενη νομολογία του¹⁰, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η παράβαση κανόνα σχετικού με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να συνεπάγεται ταυτόχρονα την παράβαση κανόνων σχετικών με την προστασία των καταναλωτών ή με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και να συνιστά σημαντική ένδειξη προκειμένου να εκτιμηθεί αν υφίσταται κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 102 ΣΛΕΕ¹¹. Επιπλέον, το ΔΕΕ τονίζει ότι, παρόλο που οι διατάξεις του κεφαλαίου VIII του ΓΚΠΔ δεν προβλέπουν ειδικώς τέτοια ρήτρα ανοίγματος, η οποία να παρέχει ρητώς στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προβλέπουν ότι ο ανταγωνιστής επιχείρησης η οποία φέρεται ότι παρέβη τις ουσιαστικές διατάξεις του ΓΚΠΔ μπορεί να ασκήσει αγωγή με αίτημα την παύση της εν λόγω παράβασης, εντούτοις, από το γράμμα και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διατάξεις του εν λόγω κεφαλαίου, προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεν θέλησε, με τη θέσπιση του ΓΚΠΔ, να προβεί σε εξαντλητική εναρμόνιση των μέσων έννομης προστασίας που παρέχονται σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του τελευταίου, ούτε, ιδίως, θέλησε να αποκλείσει μια τέτοια δυνατότητα άσκησης αγωγής από τους ανταγωνιστές του φερόμενου ως παραβάτη των σχετικών διατάξεων, βάσει του εθνικού δικαίου για την απαγόρευση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών¹².

⁸ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *Lindenapotheker*, 04.10.2024, σκ. 53.

⁹ Βλ. *ibidem*, σκ. 54.

¹⁰ Βλ. ΔΕΕ C-319/20, *Meta Platforms Ireland*, 28.04.2022, σκ. 78· ΔΕΕ C-252/21, *Meta Platforms κ.λπ.*, 04.07.2023, σκ. 47 και 62.

¹¹ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *ό.π.*, σκ. 55.

¹² Βλ. *ibidem*, σκ. 59-60.

Τρίτον, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η δυνατότητα του ανταγωνιστή επιχείρησης να ασκήσει αγωγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων επί τη βάσει της απαγορεύσεως των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, προκειμένου να παύσει παράβαση των ουσιαστικών διατάξεων του ΓΚΠΔ την οποία φέρεται ότι διέπραξε η επιχείρηση αυτή, όχι μόνο δεν θίγει τους ως άνω σκοπούς, αλλά, αντιθέτως, μπορεί να ενισχύσει την πρακτική αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων διατάξεων και, κατ' επέκταση, το επιδιωκόμενο με τον εν λόγω κανονισμό υψηλό επίπεδο προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων¹³. Από την μία πλευρά, η διευρυμένη δυνατότητα επίκλησης των ουσιαστικών διατάξεων του ΓΚΠΔ και από άλλα πρόσωπα δεν θίγει την επίτευξη του σκοπού της διασφάλισης συνεκτικού επιπέδου προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων σε ολόκληρη την Ένωση και της αποφυγής αποκλίσεων που εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός της εσωτερικής αγοράς, δεδομένου ότι οι ουσιαστικές διατάξεις του ΓΚΠΔ επιβάλλονται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλους τους υπευθύνους επεξεργασίας, η δε τήρησή τους διασφαλίζεται με τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπει ο ίδιος ο κανονισμός¹⁴. Από την άλλη πλευρά, η επέκταση της δυνατότητας επίκλησης των ουσιαστικών διατάξεων του ΓΚΠΔ μειώνει την πιθανότητα παραβίασης των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων και, ως εκ τούτου, ενισχύει σημαντικά την προστασία που παρέχεται στα υποκείμενα των δεδομένων¹⁵.

2. ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΩΝ «ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ»

Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα επιτρέπει στο ΔΕΕ να επιβεβαιώσει ότι η έννοια των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», και συγκεκριμένα των δεδομένων υγείας, πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως, δεδομένου του στόχου που έχει θέσει ο ΓΚΠΔ να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των υποκειμένων όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹⁶. Επιπλέον, το ΔΕΕ διευκρινίζει ότι ο ορισμός¹⁷ των «δεδομένων που αφορούν την υγεία» περιλαμβάνει τις πληροφορίες που αποκαλύπτουν οι πελάτες κατά την ηλεκτρονική παραγγελία μη συνταγογραφούμενων φαρμάκων. Έτσι, τα δεδομένα τα οποία ο πελάτης εισάγει σε διαδικτυακή πλατφόρμα κατά την παραγγελία φαρμάκων, τα οποία πρέπει να διατίθενται αποκλειστικώς από φαρμακεία, είναι ικανά να αποκαλύψουν, μέσω νοπτικής διεργασίας συσχετισμού ή επαγωγής, πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της υγείας του υποκειμένου των δεδομένων, στο μέτρο που η παραγγελία αυτή συνεπάγεται τη σύνδεση ενός φαρμάκου, των θεραπευτικών του ενδείξεων ή των χρήσεών του με ένα φυσικό πρόσωπο, ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο βάσει στοιχείων όπως το όνομα του προσώπου αυτού και η διεύθυνση παράδοσης¹⁸.

¹³ Βλ. *ibidem*, σκ. 62.

¹⁴ Βλ. *ibidem*, σκ. 68.

¹⁵ Βλ. *ibidem*, σκ. 70.

¹⁶ Βλ. *ibidem*, σκ. 81. Αυτό είχε ήδη επισημανθεί στις αποφάσεις ΔΕΕ C-184/20, *Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, 01.08.2022, σκ. 125 και C-101/01, *Lindqvist*, 06.11.2003, σκ. 50.

¹⁷ Άρθρο 4 περ. 15 και αιτιολ. σκ. 35 ΓΚΠΔ.

¹⁸ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *Lindenapotheker*, ό.π., σκ. 84.

Παρά τις αμφιβολίες του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, ο χαρακτηρισμός των πληροφοριών αυτών ως δεδομένων υγείας παραμένει ισχυρός ακόμη και αν τα εν λόγω φάρμακα δεν απαιτούν ιατρική συνταγή και, ως εκ τούτου, μπορούν να αγοραστούν από άλλα άτομα εκτός του τελικού χρήστη. Για το ΔΕΕ, κατά την εφαρμογή του καθεστώτος προστασίας βάσει του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, δεν έχει σημασία αν οι πληροφορίες αφορούν τον χρήστη της πλατφόρμας ή οποιοδήποτε άλλο άτομο για το οποίο έγινε η παραγγελία¹⁹. Επιπλέον, η διάκριση αναλόγως του είδους των οικείων φαρμάκων και του αν για την πώλησή τους απαιτείται ή όχι ιατρική συνταγή θα αντέβαινε στον σκοπό του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση αυξημένης προστασίας έναντι επεξεργασίας η οποία, λόγω του ιδιαίτερα ευαίσθητου χαρακτήρα των δεδομένων, μπορεί να συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρή επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁰.

Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι πληροφορίες τις οποίες παρέχουν οι πελάτες του έχοντας την εκμετάλλευση φαρμακείου κατά τη διαδικτυακή παραγγελία φαρμάκων τα οποία πρέπει να διατίθενται αποκλειστικώς από φαρμακεία, χωρίς να απαιτείται ιατρική συνταγή, συνιστούν δεδομένα που αφορούν την υγεία, κατά την έννοια του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, ακόμη και αν υπάρχει μόνον ορισμένος βαθμός πιθανότητας, και όχι απόλυτη βεβαιότητα, ότι τα φάρμακα αυτά προορίζονται για τους συγκεκριμένους πελάτες²¹». Κι αυτό, διότι δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο, ακόμη και στην περίπτωση που τα φάρμακα αυτά προορίζονται για πρόσωπα διαφορετικά από τους πελάτες, να είναι δυνατή η ταυτοποίηση των προσώπων αυτών και η συναγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την κατάσταση της υγείας τους²².

III. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Οι απαντήσεις που έδωσε το Δικαστήριο αποτελούν σημαντικό βήμα για την ενίσχυση της προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων, ενώ ο καινοτόμος χαρακτήρας της εν λόγω απόφασης, η οποία ενσωματώνει εγγυήσεις που υφίστανται «εκτός» και «εντός» πλαισίου του ΓΚΠΔ, μπορεί να εγείρει ορισμένες κρίσιμες σκέψεις σχετικά με τις πρακτικές επιπτώσεις της, ιδίως για τους υπευθύνους επεξεργασίας δεδομένων και το ηλεκτρονικό εμπόριο εν γένει.

¹⁹ Βλ. *ibidem*, σκ. 86-88.

²⁰ Βλ. *ibidem*, σκ. 89.

²¹ Βλ. *ibidem*, σκ. 90.

²² Βλ. *ibidem*, σκ. 91. Τούτο θα μπορούσε να συμβεί, για παράδειγμα, όταν τα επίμαχα φάρμακα δεν παραδίδονται στην κατοικία του πελάτη που τα παρήγγειλε, αλλά στην κατοικία άλλου προσώπου, ή όταν, ανεξαρτήτως της διεύθυνσης παράδοσης, ο πελάτης αναφέρθηκε, με την παραγγελία του ή με τις σχετικές με αυτήν επικοινωνίες του, σε άλλο πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, όπως είναι ένα μέλος της οικογενείας του. Ομοίως, όταν η παραγγελία απαιτεί την ταυτοποίηση και/ή την καταχώριση του πελάτη, για παράδειγμα με τη δημιουργία λογαριασμού πελάτη ή με την προσχώρησή του σε πρόγραμμα επιβράβευσης σταθερών πελατών, δεν αποκλείεται οι πληροφορίες που παρέχει ο πελάτης στο πλαίσιο αυτό να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη συναγωγή συμπερασμάτων όχι μόνον σχετικά με την κατάσταση της υγείας του πελάτη αυτού, αλλά και σχετικά με την κατάσταση της υγείας άλλου προσώπου, ιδίως σε συνδυασμό με τις πληροφορίες οι οποίες αφορούν τα παραγγελθέντα φάρμακα.

1. ΟΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ «ΕΚΤΟΣ» ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΓΚΠΔ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Η διαπίστωση ότι το σύστημα των μέσων έννομης προστασίας του ΓΚΠΔ επιτρέπει στο εθνικό δίκαιο την επιβολή μέτρων κατά ανταγωνιστή για φερόμενες παραβιάσεις του ΓΚΠΔ αποτελεί αναμφίβολα σημαντική εξέλιξη. Πριν την απόφαση *Lindenapothek* δεν είχε εισέτι αναγνωριστεί η δυνατότητα ενός ανταγωνιστή να επικαλεστεί παράβαση του ΓΚΠΔ βάσει των εθνικών κανόνων περί αθέμιτων εμπορικών πρακτικών. Χωρίς να υποτιμάται η περιωπή της εν λόγω απόφασης, το σκεπτικό του ΔΕΕ δεν φαίνεται ιδιαίτερα πειστικό. Ειδικότερα, το Δικαστήριο προβαίνει σε μια τεολογική ερμηνεία του ΓΚΠΔ, αναφορικά με τον σκοπό διασφάλισης του υψηλότερου δυνατού επιπέδου προστασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων, πλην όμως αποδίδει στο κείμενο του κανονισμού νόημα το οποίο δεν επιδιώκεται απαραίτητως από τον ενωσιακό νομοθέτη.

Α. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 77-79 ΓΚΠΔ

Κατά την ανάλυση των άρθρων 77-79 ΓΚΠΔ, φαίνεται να υπάρχουν στοιχεία που υποδηλώνουν ότι, σε αντίθεση με τη θέση του ΔΕΕ, η ρήτρα διασφάλισης στην αρχή των εν λόγω διατάξεων («με την επιφύλαξη άλλων διοικητικών ή δικαστικών προσφυγών») θα πρέπει να ερμηνευθεί ότι αναφέρεται αποκλειστικά στα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται από τον ίδιο τον ΓΚΠΔ. Βεβαίως, η ερμηνεία αυτή θα μπορούσε να αντικρουστεί με το επιχείρημα ότι το άρθρο 78 παρ. 1 ΓΚΠΔ παρέχει σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο –και όχι μόνο στα υποκείμενα των δεδομένων– το δικαίωμα «πραγματικής δικαστικής προσφυγής κατά νομικά δεσμευτικής απόφασης εποπτικής αρχής που το αφορά». Ωστόσο, μια συνδυαστική ανάγνωση των άρθρων 77-79 ΓΚΠΔ αποκαλύπτει την πρόθεση να θεωρηθούν τα εν λόγω μέσα έννομης προστασίας ως συμπληρωματικά. Άλλωστε, το ίδιο το ΔΕΕ, στην απόφαση *BE*, επιβεβαίωσε ότι τα άρθρα 77 και 79 ΓΚΠΔ παρέχουν «διάφορα μέσα έννομης προστασίας στα πρόσωπα τα οποία προβάλλουν παράβαση του εν λόγω κανονισμού, το καθένα δε από τα εν λόγω μέσα έννομης προστασίας πρέπει να μπορεί να ασκηθεί “με την επιφύλαξη” των λοιπών²³».

Ειδικότερα, η πρόβλεψη του δικαιώματος πραγματικής δικαστικής προσφυγής του άρθρου 79 παρ. 1 ΓΚΠΔ αποσκοπεί στη διασφάλιση του σχετικού δικαιώματος που προβλέπει το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης (εφεξής: ΧΘΔΕ), καλύπτοντας τα κενά που αφήνουν τα υπόλοιπα μέσα έννομης προστασίας. Το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας σε εποπτική αρχή κατά το άρθρο 77 ΓΚΠΔ δεν αποτελεί αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας, καθώς η αρχή, αν και ανεξάρτητη, παραμένει εντούτοις διοικητικό όργανο²⁴. Επιπλέον, το δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προσφυγής κατά αρχής ελέγχου που προβλέπεται στο άρθρο 78 ΓΚΠΔ δεν αποτελεί πλήρως αποτελεσματικό μέσο, καθώς υπάρχουν ζητήματα τα οποία εκφεύγουν των ρητά απονεμηθεισών αρμοδιοτήτων της εποπτικής αρχής²⁵.

²³ Βλ. ΔΕΕ C-132/21, *BE v Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság* (BE), 12.01.2023, σκ. 34.

²⁴ Άρθρα 55 παρ. 3 και 83 ΓΚΠΔ.

²⁵ Για παράδειγμα, η εποπτική αρχή δεν έχει δικαιοδοσία επί εικαζόμενων παραβιάσεων του ΓΚΠΔ από δικαστικές αρχές (άρθρο 55 παρ. 3 ΓΚΠΔ), ενώ δεν έχει αρμοδιότητα να αποφαινεται επί ζητημάτων που άπτονται του δικαίω-

Β. Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 82 ΓΚΠΔ

Αναλύοντας το πλαίσιο των διατάξεων του κεφαλαίου VIII του ΓΚΠΔ, το ΔΕΕ κατέληξε ότι τα μέσα έννομης προστασίας που παρέχει ο κανονισμός δεν περιορίζονται σε αυτά που προβλέπονται μόνο στο κείμενο του τελευταίου, βασίζοντας το σκεπτικό του τόσο στο άρθρο 82 παρ. 1 ΓΚΠΔ, όσο και στην προηγούμενη νομολογία του σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ του δικαίου προστασίας δεδομένων, του δικαίου προστασίας καταναλωτών και του δικαίου ανταγωνισμού. Ωστόσο, η επιχειρηματολογία δεν φαίνεται πειστική.

Όσον αφορά το άρθρο 82 παρ. 1 ΓΚΠΔ, το Δικαστήριο υιοθέτησε μια ιδιαίτερα ευρεία ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, υποστηρίζοντας ότι ο ΓΚΠΔ είναι ένας κανονισμός που, ενώ αποσκοπεί πρωτίστως στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των υποκειμένων των δεδομένων, επιδιώκει επίσης να διασφαλίσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, αποτρέποντας τις στρεβλώσεις που προκύπτουν από τις διαφορές στα επίπεδα προστασίας των δεδομένων²⁶. Αντιθέτως, από τη συστηματική ερμηνεία των διατάξεων του ΓΚΠΔ δεν προκύπτει ότι το άρθρο 82 παρ. 1 ΓΚΠΔ είχε σκοπό να αναγνωρίσει ότι άλλα μέρη εκτός από τα υποκείμενα των δεδομένων ενδέχεται να υποστούν ζημία λόγω παραβίασης του κανονισμού. Κατ' αρχάς, το άρθρο 82 παρ. 4 ΓΚΠΔ ορίζει ότι εάν περισσότεροι του ενός υπεύθυνοι επεξεργασίας ή εκτελούντες την επεξεργασία ή αμφότεροι ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ο εκτελών την επεξεργασία εμπλέκονται στην ίδια επεξεργασία, κάθε υπεύθυνος επεξεργασίας ή εκτελών την επεξεργασία ευθύνεται για τη συνολική ζημία, προκειμένου να διασφαλιστεί αποτελεσματική αποζημίωση του υποκειμένου των δεδομένων, χωρίς να γίνεται αναφορά σε τρίτους. Επιπρόσθετα, η αιτιολογική σκέψη 146 ΓΚΠΔ αναφέρεται αποκλειστικά στα υποκείμενα των δεδομένων ως τα μόνα μέρη που δικαιούνται να λάβουν «πλήρη» και «ουσιαστική» αποζημίωση για τις ζημίες που υπέστησαν.

Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε την προηγούμενη νομολογία του, με την οποία αναγνώρισε μια στενή σχέση συμπληρωματικότητας ανάμεσα στο δίκαιο προστασίας δεδομένων από τη μια μεριά και στο δίκαιο προστασίας καταναλωτών²⁷ και ανταγωνισμού²⁸ από την άλλη. Ωστόσο, η σύνδεση αυτή δεν είναι αυτονόητη²⁹. Θα ήταν προτιμότερο το ΔΕΕ, αντί να

ματος αποζημίωσης (άρθρο 58 παρ. 2 ΓΚΠΔ).

²⁶ Βλ. αιτιολ. σκ. 9 ΓΚΠΔ.

²⁷ Στην απόφαση *Meta Platforms Ireland* το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι η παράβαση κανόνα σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να συνεπάγεται ταυτόχρονα την παραβίαση κανόνων σχετικών με την προστασία των καταναλωτών ή με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. (Βλ. ΔΕΕ C-319/20 *Meta Platforms Ireland*, 28.04.2022, σκ. 78).

²⁸ Στην απόφαση *Meta Platforms κ.ά.* το ΔΕΕ αναγνώρισε τη δυνατότητα εξέτασης των παραβιάσεων του ΓΚΠΔ παρεμπιπτόντως στο πλαίσιο ελέγχου αθέμιτων εμπορικών πρακτικών από μια εθνική αρχή ανταγωνισμού. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στο δίκαιο προστασίας δεδομένων να συμβάλει στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του δικαίου του ανταγωνισμού εντός της ΕΕ. (Βλ. ΔΕΕ C-252/21 *Meta Platforms κ.ά.*, 04.07.2023, σκ. 51).

²⁹ Μολονότι γενικώς αναγνωρίζεται η αλληλεπίδραση μεταξύ του δικαίου προστασίας δεδομένων, του ανταγωνισμού και της προστασίας των καταναλωτών, εντούτοις οι εν λόγω δικαιοίκοι τομείς παραμένουν διακριτοί, με καθέναν από αυτούς να επιδιώκει αυτόνομους σκοπούς και να θέτει ανεξάρτητους στόχους που, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί ακόμη και να συγκρούονται. Για παράδειγμα, η νομοθεσία περί ανταγωνισμού μπορεί να απαιτεί από μια εταιρία να μοιράζεται μέρος της βάσης δεδομένων της με τους ανταγωνιστές της, ώστε να μην μπορεί να διατηρήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά. Ωστόσο, η εν λόγω κοινή χρήση δεδομένων θα καθιστούσε δυσχερή τον σχετικό έλεγχο, θέτοντας ενδεχομένως σε κίνδυνο την προστασία των υποκειμένων των δεδομένων. Βλ. σχετικά Μ.

παραπέμπει απλώς σε προηγούμενες αποφάσεις του, να αποσαφηνίσει, για παράδειγμα, υπό ποιες προϋποθέσεις τα μέρη που δεν έχουν δικαιώματα βάσει του ΓΚΠΔ θα μπορούσαν να καταφύγουν σε εθνικά μέσα έννομης προστασίας για την αντιμετώπιση παραβίασης του εν λόγω κανονισμού. Μια τέτοια διευκρίνιση θα παρείχε χρήσιμη καθοδήγηση στο αιτούν δικαστήριο στην εκτίμηση του κατά πόσον η φερόμενη παράβαση των ουσιαστικών διατάξεων του ΓΚΠΔ συνιστά ταυτόχρονα παραβίαση της απαγόρευσης αθέμιτων εμπορικών πρακτικών βάσει του σχετικού εθνικού δικαίου.

Στην προκειμένη περίπτωση, για παράδειγμα, προκειμένου να θεωρηθεί μια εμπορική πρακτική αθέμιτη, το άρθρο 3α UWG απαιτεί η πρακτική αυτή να αποσκοπεί στη ρύθμιση της συμπεριφοράς της αγοράς προς το συμφέρον των συμμετεχόντων σε αυτή και η παραβίαση να ενδέχεται να βλάψει σημαντικά τα συμφέροντα των καταναλωτών, των λοιπών συμμετεχόντων στην αγορά ή των ανταγωνιστών. Ωστόσο, οι απόψεις σχετικά με τη φύση του ΓΚΠΔ παραμένουν διχασμένες, με ορισμένους μελετητές να υποστηρίζουν ότι ο κανονισμός επικεντρώνεται αποκλειστικά στην προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, ενώ άλλοι θεωρούν ότι διασφαλίζει επίσης τις ψηφιακές αγορές³⁰. Επιπλέον, δεν είναι δεδομένο ότι μια παραβίαση του ΓΚΠΔ θα βλάψει αναπόδραστα και τα συμφέροντα των καταναλωτών ή των ανταγωνιστών.

Τέλος, υπό το φως των προηγούμενων σκέψεων, φαντάζει υπερβολικό το επιχείρημα ότι τα μέσα έννομης προστασίας δεν εξαντλούνται μόνο σε αυτά που προβλέπει ρητά ο κανονισμός, αλλά τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν και άλλα. Σε αντίθεση με το σκεπτικό του Δικαστηρίου, από την ανάγνωση του κειμένου του κεφαλαίου VIII του κανονισμού δεν συνάγεται απροθυμία του ενωσιακού νομοθέτη να εναρμονίσει τα μέσα έννομης προστασίας που διαθέτουν τα υποκείμενα των δεδομένων. Εξάλλου, το ίδιο το νομοθετικό μέσο που επιλέχθηκε (κανονισμός αντί οδηγίας) καταδεικνύει ότι η πρόθεση του νομοθέτη ήταν ακριβώς να εναρμονίσει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³¹. Επιπλέον, στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης ήθελε να αφήσει ένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στα κράτη μέλη, το έπραξε ρητά με την εισαγωγή σχετικών ρητρών ανοίγματος³². Συνεπώς, εάν η πρόθεση αυτή υπήρχε και σε σχέση με τα μέσα έννομης προστασίας για τις παραβιάσεις του ΓΚΠΔ, ο νομοθέτης θα είχε καταστήσει την πρόθεση αυτή σαφέστερη, επιτρέποντας στα κράτη μέλη να εισάγουν συμπληρωματικά μέσα που να επιτρέπουν σε άλλα μέρη πλην των υποκειμένων των δεδομένων να διεκδικήσουν αποζημίωση που υπέστησαν λόγω παραβιάσεων του κανονισμού. Άλλωστε, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι στόχος του ΓΚΠΔ δεν είναι μόνο η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και η ελεύθερη κυκλοφορία αυτών εντός της ΕΕ, η οποία δεν πρέπει ούτε να περιορίζεται ούτε να απαγορεύεται χάριν της προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων³³.

Botta/K. Wiedemann, *The Interaction of EU Competition, Consumer, and Data Protection Law in the Digital Economy: The Regulatory Dilemma in the Facebook Odyssey*, *The Antitrust bulletin* 2019, σελ. 428.

³⁰ Βλ. M. Botta/K. Wiedemann, *ό.π.*

³¹ Σύμφωνα με το άρθρο 288 ΣΛΕΕ, ο κανονισμός «είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος», εν αντιθέσει με την οδηγία, η οποία «δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών».

³² Για παράδειγμα, βλ. άρθρο 9 παρ. 4 ΓΚΠΔ σχετικά με την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων.

³³ Βλ. άρθρο 1 παρ. 3 και αιτιολ. σκ. 13 ΓΚΠΔ.

2. ΟΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ» ΤΟΥ ΓΚΠΔ: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το ΔΕΕ ως απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα δεν εισάγει ιδιαίτερα νέα στοιχεία πέραν των όσων έχουν ήδη αναφερθεί εκτενώς τόσο από το ίδιο το Δικαστήριο στη νομολογία του σχετικά με τις «ειδικές κατηγορίες δεδομένων», συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων υγείας³⁴, όσο και από τον Ευρωπαϊκό Επόπτη Προστασίας Δεδομένων³⁵, αλλά και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων³⁶. Ωστόσο, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για υιοθέτηση μιας ευρείας ερμηνείας των εν λόγω δεδομένων με σκοπό την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας για τα υποκείμενα –και συγκεκριμένα του στόχου που ορίζεται στο άρθρο 9 ΓΚΠΔ για την παροχή ενισχυμένης προστασίας έναντι της επεξεργασίας που μπορεί να συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρή επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 ΧΘΔΕ– το ΔΕΕ παρέχει μια πρόσθετη ερμηνευτική συμβολή³⁷.

Στην απόφαση ΟΤ³⁸, το ΔΕΕ ανέπτυξε το κριτήριο της «ικανότητας», με βάση το οποίο τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτουν στις ειδικές κατηγορίες εάν είναι «ικανά» να αποκαλύψουν ευαίσθητες πληροφορίες για ένα υποκείμενο μέσω μιας νοπτικής διεργασίας συσχετισμού ή επαγωγής³⁹. Στη σχολιαζόμενη απόφαση το Δικαστήριο επέκτεινε το προαναφερθέν κριτήριο, προσθέτοντας αυτό της «πιθανότητας», σύμφωνα με το οποίο, προκειμένου να καθοριστεί αν μια μερίδα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανήκει στις ειδικές κατηγορίες ή όχι, πρέπει να διερευνηθεί εάν υπάρχει «ορισμένος βαθμός πιθανότητας» ότι, μέσω νοπτικής διεργασίας συσχετισμού ή επαγωγής, θα μπορούσαν να συναχθούν ευαίσθητες πληροφορίες⁴⁰. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στην απόφαση *Meta Platforms* κ.ά., δεν έχει σημασία αν οι πληροφορίες που συνάγονται είναι ακριβείς ή αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας προτίθεται να

³⁴ Βλ. σχετικά απόφαση C-101/01, *Lindqvist*, ό.π., σκ. 50, η οποία βασίζεται στην πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), που υπογραμμίζει το απόρρητο των δεδομένων υγείας ως θεμελιώδη αρχή στα νομικά συστήματα όλων των συμβαλλομένων μερών της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (βλ. ΕΔΔΑ, Ζ κατά Φινλανδίας, αρ. 22009/93, 02.12.1995, σκ. 95· ΕΔΔΑ, Μ.Σ. κατά Σουηδίας, αρ. 20837/92, 27.08.1997, παρ. 41· ΕΔΔΑ, Ι κατά Φινλανδίας, αρ. 20511/03, 17.07.2008, παρ. 38).

³⁵ Βλ. σχετικά Γνώμη του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνδριακή υγειονομική περίθαλψη, 06.06.2009, C, 128/03, παρ. 15: «τα δεδομένα υγείας περιλαμβάνουν συνήθως ιατρικά δεδομένα (π.χ. παραπεμπτικά και συνταγές ιατρών, εκθέσεις ιατρικών εξετάσεων, εργαστηριακές εξετάσεις, ακτινογραφίες κ.λπ.), καθώς και διοικητικά και οικονομικά δεδομένα που σχετίζονται με την υγεία (π.χ. έγγραφα σχετικά με εισαγωγές σε νοσοκομεία, αριθμό κοινωνικής ασφάλισης, προγραμματισμό ιατρικών ραντεβού, τιμολόγια για την παροχή υπηρεσιών υγείας κ.λπ.)».

³⁶ Βλ. σχετικά το έγγραφο WP29 2015, Annex—Health Data in Apps and Devices, 05.02.2015), το οποίο, μεταξύ άλλων, επισημαίνει ότι, παρόλο που ο ορισμός στον ΓΚΠΔ δεν περιλαμβάνει δεδομένα από τα οποία δεν μπορούν εύλογα να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την κατάσταση του υποκειμένου, ακόμη και προσωπικά δεδομένα με σχετικά χαμηλό αντίκτυπο στην ιδιωτική ζωή του τελευταίου μπορούν να μετατραπούν σε δεδομένα υγείας, όταν το σύνολο αυτών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό της κατάστασης της υγείας ενός προσώπου.

³⁷ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *Lindenapothke*, ό.π., σκ. 81-83.

³⁸ Βλ. ΔΕΕ C-184/20, *OT v Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (OT)*, 01.08.2022.

³⁹ Βλ. *ibidem*, σκ. 120-128.

⁴⁰ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *Lindenapothke*, ό.π., σκ. 90.

επεξεργαστεί ευαίσθητα δεδομένα⁴¹ –αυτό που έχει σημασία είναι η πιθανότητα να προκύψει ένα τέτοιο συμπέρασμα. Κατά συνέπεια, για παράδειγμα, η αγορά ενός βιβλίου σχετικά με έναν πολιτικό (ακόμη και αν γίνεται για λογαριασμό άλλου προσώπου) θα μπορούσε να ενταχθεί στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων, καθώς θα ήταν δυνατό να υποδηλώσει ευθυγράμμιση με τις απόψεις του εν λόγω πολιτικού και, άρα, να αποκαλύψει πληροφορίες σχετικά με τις πολιτικές πεποιθήσεις του υποκειμένου των δεδομένων.

Οι πρακτικές συνέπειες της ερμηνευτικής αυτής προσέγγισης δεν είναι διόλου αμελητέες, ιδίως για τον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας Szpunar, καθόσον πολλές πληροφορίες που συλλέγονται διαδικτυακά θα μπορούσαν να εμπίπτουν στον ορισμό των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων», για τον λόγο αυτό επιβάλλονται αυστηρότερες υποχρεώσεις στους υπευθύνους επεξεργασίας βάσει του άρθρου 9 ΓΚΠΔ⁴². Σε κάθε περίπτωση, οι πληροφορίες που αποκαλύπτουν τα επίμαχα δεδομένα σχετικά με την κατάσταση της υγείας του υποκειμένου των δεδομένων δεν μπορούν να αποτελούν απλώς και μόνον εικασίες, αλλά πρέπει να εμφανίζουν ορισμένο βαθμό βεβαιότητας⁴³.

Στην απόφαση *Meta Platforms* κ.ά. το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι, σε περίπτωση που ένα σύνολο δεδομένων, το οποίο περιλαμβάνει, ταυτόχρονα, τόσο ευαίσθητα όσο και μη ευαίσθητα δεδομένα, υποβάλλεται σε διεργασίες συλλογής, συσχετισμού και χρήσης των δεδομένων, χωρίς τα τελευταία να μπορούν να διαχωριστούν τα μεν από τα δε κατά τον χρόνο που συλλέγονται, η επεξεργασία του συνόλου αυτού δεδομένων πρέπει να θεωρείται ως απαγορευμένη, κατά την έννοια του άρθρου 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, εφόσον περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα ευαίσθητο δεδομένο⁴⁴. Η ερμηνεία αυτή προκάλεσε ανησυχίες σχετικά με τις δυνητικά σοβαρές επιπτώσεις για τις εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο ηλεκτρονικό εμπόριο, καθώς, συλλέγοντας μεγάλο όγκο δεδομένων, ενδέχεται συχνά να επεξεργάζονται ευαίσθητα δεδομένα⁴⁵.

Στη σχολιαζόμενη απόφαση, προκειμένου να μετριαστούν οι κίνδυνοι αυτοί χωρίς να επιβληθούν υπερβολικοί περιορισμοί στην ευρεία ερμηνεία των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων» από το ΔΕΕ, ο γενικός εισαγγελέας Szpunar, βασιζόμενος στην απαίτηση ορισμένου βαθμού βεβαιότητας των συμπερασμάτων που μπορούν να συναχθούν σχετικά με την κατάσταση της υγείας του υποκειμένου των δεδομένων, υποστήριξε ότι τα επίμαχα δεδομένα δεν αποτελούν «δεδομένα που αφορούν την υγεία», καθόσον από τα δεδομένα αυτά μπορούν να συναχθούν μόνον υποθετικά ή ασαφή συμπεράσματα σχετικά με την κατάσταση της υγείας του προσώπου που υποβάλλει την παραγγελία μέσω διαδικτύου, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει⁴⁶. Εξάλλου, όπως επισήμανε ο ίδιος, τυχόν ερμηνεία του όρου «δεδομένα που αφορούν την υγεία», υπό την έννοια ότι καταλαμβάνει τα δεδομένα που διαβιβάζονται κατά την παραγγελία σε πλατφόρμα διαδικτυακών πωλήσεων φαρμάκων που διατίθενται απο-

⁴¹ Βλ. ΔΕΕ C-252/21 *Meta Platforms* κ.ά., 04.07.2023, σκ. 69.

⁴² Βλ. *ibidem*, Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, σκ. 45.

⁴³ Βλ. *ibidem*, σκ. 46.

⁴⁴ Βλ. ΔΕΕ C-252/21 *Meta Platforms* κ.ά., 04.07.2023, σκ. 89.

⁴⁵ Βλ. P. J. van de Waerdt, *Meta v Bundeskartellamt: Something Old, Something New*, European Papers 08.01.2024.

⁴⁶ Βλ. ΔΕΕ C-21/23, *Lindenapotheke*, ό.π., Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, σκ. 54.

κλειστικά από τα φαρμακεία, αλλά για τα οποία δεν απαιτείται συνταγή, ενδέχεται, παραδόξως, να οδηγήσει στην αποκάλυψη περισσότερων ευαίσθητων πληροφοριών, λόγω του καθεστώτος ενισχυμένης προστασίας που προβλέπεται στο άρθρο 9 παρ. 2 ΓΚΠΔ. Συγκεκριμένα, η απαίτηση ρητής συγκατάθεσης για την επεξεργασία δεδομένων ήδη χαρακτηρισμένων ως ευαίσθητων θα μπορούσε εν τέλει να ωθήσει τον αγοραστή να αποκαλύψει την ταυτότητα του τελικού χρήστη του προϊόντος. Στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσαν να συναχθούν πιο βέβαια συμπεράσματα σχετικά την κατάσταση της υγείας του ατόμου αυτού⁴⁷. Η άποψη του γενικού εισαγγελέα δεν αποτυπώθηκε τελικά, όπως είδαμε, στην απόφαση του ΔΕΕ.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην απόφαση *Lindenapotheke* το ΔΕΕ όχι μόνο επιβεβαίωσε, αλλά ενίσχυσε την προστατευτική του προσέγγιση για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τονίζοντας την πρωταρχική αξία που δίνει ο ΓΚΠΔ στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Από τη μια μεριά, διαπιστώθηκε ότι τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται από τον ΓΚΠΔ πρέπει να θεωρούνται ως ένα ελάχιστο σύνολο που μπορεί να συμπληρωθεί από το εθνικό δίκαιο. Με άλλα λόγια, το ΔΕΕ αναγνώρισε για πρώτη φορά τη δυνατότητα χρήσης μέσων έννομης προστασίας «εκτός» του ΓΚΠΔ για την έμμεση διασφάλιση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, ανοίγοντας έτσι νέους δρόμους για την επιβολή του ΓΚΠΔ. Από την άλλη πλευρά, εισήχθη ένα νέο πρότυπο για τον χαρακτηρισμό των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων», συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων υγείας, επιτρέποντας τη διεύρυνση των ορίων αυτών των κατηγοριών και, κατά συνέπεια, του πεδίου εφαρμογής της ενισχυμένης προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 9 ΓΚΠΔ.

Από μια ευρύτερη οπτική, μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση εξασφαλίζει αναμφισβήτητα ένα εξαιρετικό επίπεδο προστασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων, το οποίο είναι μοναδικό στο παγκόσμιο ρυθμιστικό τοπίο. Εντούτοις, όσο προνοητικός και συνετός και αν είναι ένας υπεύθυνος επεξεργασίας, μπορεί να μην είναι σε θέση, ήδη από τη στιγμή του σχεδιασμού της επεξεργασίας, να προβλέψει και να καθορίσει τη φύση καθώς και το ακριβές περιεχόμενο όλων των πράξεων που συνθέτουν την αλυσίδα επεξεργασίας των δεδομένων⁴⁸.

Μετά την απόφαση *Lindenapotheke*, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει πλέον να εξετάζουν και τον κίνδυνο αμφισβήτησης των δραστηριοτήτων τους από ανταγωνιστές. Έτσι, θα ήταν δυνατό, για παράδειγμα, ένας ανταγωνιστής αρχικά να προβεί σε καταγγελία στην εθνική αρχή ανταγωνισμού για εικαζόμενη παράβαση του ΓΚΠΔ από έναν υπεύθυνο επεξεργασίας με βάση το δίκαιο ανταγωνισμού και, εν συνεχεία, τα υποκείμενα των δεδομένων να προβούν σε καταγγελία στην εθνική εποπτική αρχή για την ίδια εικαζόμενη παράβαση με βάση τον ΓΚΠΔ. Στην υποθετική αυτή περίπτωση, εάν τόσο η εθνική αρχή ανταγωνισμού, όσο και η εθνική εποπτική αρχή αναγνωρίσουν την παράβαση του ΓΚΠΔ και, ως εκ τούτου, επιβάλουν πρόστιμο στον υπεύθυνο επεξεργασίας, ελλοχεύει ο

⁴⁷ Βλ. *ibidem*, σκ. 54.

⁴⁸ Βλ. ΔΕΕ C-77/21, *Digi*, Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, 31.03.2022, σκ. 46.

κίνδυνος παραβίασης της αρχής *ne bis in idem*⁴⁹. Αυτό θα μπορούσε τελικά να έχει –υπερβολικά– αποτρεπτικό αποτέλεσμα στην επεξεργασία δεδομένων, καθώς οι υπεύθυνοι επεξεργασίας ενδέχεται, μετά από ανάλυση κόστους-οφέλους, να αποφασίσουν να μην χρησιμοποιήσουν τα δεδομένα που έχουν στη διάθεσή τους, παραιτούμενοι ουσιαστικά από πράξεις επεξεργασίας⁵⁰. □

⁴⁹ Βλ. άρθρο 50 ΧΘΔΕ· Άρθρο 4 του 7ου Πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ.

⁵⁰ Παρόμοια αποτρεπτικά αποτελέσματα αναγνώρισε και ο γενικός εισαγγελέας Sánchez-Bordona σχετικά με τη δυνατότητα λήψης αποζημίωσης βάσει του άρθρου 82 ΓΚΠΔ, ανεξαρτήτως της ύπαρξης ζημίας, αλλά για την απλή παραβίαση των εν λόγω κανόνων. Υποστήριξε, μάλιστα, ότι «η προοπτική λήψης αποζημίωσης ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ζημία θα ενθάρρυνε, κατά πάσα πιθανότητα, την άσκηση αστικών αγωγών, όχι πάντοτε δικαιολογημένων και, στον βαθμό αυτό, θα μπορούσε να αποθαρρύνει την επεξεργασία δεδομένων». Βλ. σχετικά ΔΕΕ C-300/21, *Österreichische Post*, Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, 06.10.2022, σκ. 55.